

บทที่ ๓ เศรษฐกิจพอเพียง

๓.๑ เศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและ บริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะ การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบ ใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการดำเนิน การทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจาก โลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”^๑

จากข้อความข้างต้นทำให้เราทราบว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิต ที่ ประกอบด้วยแนวทางหรือ หลักธรรมอันเป็นประ โยชน์ต่อชีวิตทั้งสิ้น โดยเป็นการแก้ปัญหาที่ต้น เหตุคือความไม่รู้จักประมาณในการดำรงชีวิตให้มีสติใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็น โทษของความไม่รู้ จักประมาณ เช่น การใช้เงินเกินตัว การกู้เงินมากเกินไป ให้เหมาะสมกับอัตรภาพของตน และให้พอ ดีดังพระราชดำรัสเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุดังนี้

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ จดหมายจากราชสำนัก,” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๕๒ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง, โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี, ๑๘-๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๒. (เอกสารไม่ตี พิมพ์เผยแพร่)

จักประมาณ เช่น การใช้เงินเกินตัว การกู้เงินมากเกินไป ให้เหมาะสมกับอัตราภาพของตน และให้พ่อ
ตั้งพระราชดำรัสเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุดังนี้

“ที่ตะกี้ใช้คำว่า “นิทาน” ก็เพราะว่าคิดอยู่ในใจถึงนิทานเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่า
คนเดี๋ยวนี้เปลี่ยนแปลงไป. แต่ก่อนนี้คนทุกคนรู้จักนิทานนี้แต่ว่าสมัยนี้เข้าใจว่าไม่ค่อยรู้จัก.
คือคิดถึงนิทานว่า “ยายกะตาปลุกถั่วปลุกงา” ไม่ทราบว่ามีใครรู้จักนิทานนี้บ้าง. “ยายกะตาปลุก
ถั่วปลุกงาให้หลานเฝ้า หลานไม่เฝ้า ไปเล่นว้าว”. อันนี้ดูท่าทางก็จะเป็นสิ่งธรรมดาที่ว่าหลาน
นั้นไม่อยากจะเฝ้า เพราะอยากเล่นว้าว. แต่สมัยนี้เขาไม่เล่นว้าวกันแล้ว สมัยนี้เขาไปเล่นเครื่อง
คอมพิวเตอร์. ก็หมายความว่า “ยายกะตาปลุกถั่วปลุกงาให้หลานเฝ้า หลานไม่เฝ้า ไปเล่น
คอมพิวเตอร์”. อันนี้เรื่องก็เปลี่ยนแปลงไป แต่ถ้าเล่าอย่างนี้ เรื่องก็ลืมหลับไปหมดเพราะว่ามัน
ไม่เป็นเรื่องเดิม ถ้าเล่าว่า “หลานไม่เฝ้า ไปเล่นคอมพิวเตอร์” คนสมัยนี้ก็คงคัดค้านอยู่แล้ว
“ทำไม ‘ยายกะตาปลุกถั่วปลุกงา’. สมัยนี้การเกษตรนี้ไม่ถูกต้องแล้ว ไม่ควรจะไปปลูก ควรจะ
ไปสร้างโรงงานให้เป็น ‘นิค’ ยายกะตานี้ท่านโบราณเสียเหลือเกิน ไม่ไหว” แต่ว่าในเรื่อง
“ยายกะตา” ท่านปลุกถั่วปลุกงา. ความจริงเรื่องนี้มันเกิดขึ้นจริงๆ เมื่อเพียงสิบกว่าปีเท่านั้น
เอง เมื่อตา ไม่ใช่ยาย ปลุกถั่วปลุกงาให้หลานเฝ้า หลานไม่เฝ้า เพราะหลานยังไม่เกิด. เดี่ยวนี้
หลานอายุสิบขวบกว่าๆแล้ว. สมัยนี้นิทานก็จะเปลี่ยนคือเปลี่ยนเรื่องไป.

ต่อจากนั้นที่หลานไม่เฝ้าในเรื่องเดิม. กามากินถั่ว เจ็ดเม็ด เจ็ดทะนาน ยายมายายคำ ตา
มาตาดิ. หลานนั้นก็ไปหานายพราน ให้นายพรานยิงอีกาให้ร่วงลงมา นายพรานไม่ยอม.
นายพรานนั้นนะ ใช้ธนู ถ้าสมัยนี้ก็ไม่ใช้ธนู จะใช้ธนูยิงอีกา มันครีเด็มที เขาใช้ปืนกัน แต่ว่าใน
เรื่องนิทานนายพรานใช้ธนู. เด็กก็ไปหาหนู ให้มากัดสายธนูของนายพราน. เจ็บใจจริง หนูไม่
เอา หนูไม่กัด. เมื่อหนูไม่กัด เด็กก็โกรธหนู ก็ไปหาแมว ให้ไปกัดหนู แมวไม่เอา บอกไม่กัด.
เด็กก็โกรธ ก็ไปหาหมา ให้มากัดแมว หมาบอกไม่เอา ไม่กัด ก็โกรธ. ตอนนั้นก็ยังไม่ค่อยเข้าใจ
ใจว่าทำไมไปหาค้อน ไปหาค้อนให้ยอนหูหมา (คือแยงหู) เรื่องคงเป็นไปหาค้อนให้มาตีหัว
หมา แต่ว่าค้อนก็ไม่ยอมตีหัวหมา. เมื่อค้อนไม่ยอม ก็ไปหาไฟ ให้ไฟมาเผาผ้าของค้อน ไฟ
ไม่ยอมเผา. เลยไปหาน้ำให้มาดับไฟ น้ำก็ไม่ยอมดับไฟ. ก็ต้องไปหาตลิ่ง ให้ถล่มลงมาทับน้ำ
ตลิ่งก็ไม่ยอมถล่ม. จะทำอย่างไร ไปหาช้างให้เหยียบตลิ่ง ช้างบอกไม่เอา ไม่ใช่เรื่อง. ก็ไปหา
แมงหวี่ ไปหาแมงหวี่ให้มาตอมตาช้าง แมงหวี่บอก “เอา”

นี่ แมงหวี่นี้เขาเอา ก็จะมาตอมตาช้าง. ช้างก็กลัว ก็จะมาเหยียบตลิ่ง ตลิ่งก็กลัว ก็จะมา
ทับน้ำ น้ำก็กลัว ก็จะมาดับไฟ ไฟก็กลัว ก็จะไปเผาค้อน ค้อนก็กลัว ก็จะไปตีหัวหมา หมาก็
กลัว ก็จะไปกัดแมว แมวก็กลัว ก็จะไปกัดหนู หนูกลัว ก็จะไปตีหัวหมา หมาก็กลัว ก็จะไปกัด
แมว แมวก็กลัว ก็จะไปกัดหนู หนูกลัว ก็จะไปกัดสายธนูของนายพราน นายพรานบอกหวง
นะ ก็จะต้องไปยังอีกา. ตกลงอีกาก็กลัว เลยคายถั่ว งา เจ็ดเม็ด เจ็ดทะนาน. คายออกมาแล้ว
ยายกะตาก็พอใจ. ตอนแรก ยายมายายคำ ตามาตาดิ ก็เลยไม่ต้องค่าไม่ต้องตีแล้ว กาก็คายแล้ว.

อันนี้ก็มีของแปลกประหลาด กินไปแล้วคายออกมา แล้วมันจะงอกขึ้นได้อย่างไร อันนี้ก็ไม่ทราบ เทคโนโลยีสมัยโน้นไม่เหมือนสมัยนี้. แต่เรื่องทั้งหมดนี้เล่าให้ฟัง เพราะว่าบางท่านอาจทราบ แต่ลืมไปแล้วว่าเรื่องเป็นอย่างไร. ให้เห็นว่าสมันก่อนนี้คิดกันอย่างไร ข้อหนึ่ง เล่านิทานให้เด็กฟังอย่างไร ข้อหนึ่ง แล้วอีกข้อหนึ่งให้เห็น ได้ชัด ว่าในการใดก็ตาม ถ้าทุกคนบอกว่าไม่ใช่เรื่อง ก็จะไม่ได้อะไรเลย. และเด็กนั้นแทนที่จะหาวิธี แก้ไขเรื่อง “อิกามากินถั่วกินงา” กลับไล่เบี้ยไปเรื่อยๆ จนเรื่องมันไม่เป็นเรื่อง. ลงท้ายแมงหวี่ก็ยอมไปตอมตาช้าง.

ก็ดูรูปร่างว่าเรื่องนี้มันไม่เข้าเรื่อง แต่ในที่สุดก็ได้เรื่อง เพราะว่าอิกาก็คายถั่วงาเป็นที่เรียบร้อย ขยายมาก็ไม่ต้องค่าแล้ว ตามาก็ไม่ต้องตี. สมัยนี้มันก็เป็นอย่างนี้เหมือนกัน เรื่องราวอะไรพูดอะไรอย่างแล้วอีกคนก็มาแย้ง แย้งไปคนละเรื่อง แบบพูดคนละเรื่องเดียวกัน. แล้วการปกครอง หรือการทำงานมันจะดำเนินไปได้อย่างไร มันจะได้ผลอย่างไร ถ้าทำอะไรแล้วนอกเรื่องไปเรื่อย ไม่เอาตรงตามจุด. ถ้าเอาตรงตามจุด แก้ไขปัญหาอะไรต่างๆ ก็ไม่ยาก. แล้วพูดอะไรให้พูดง่ายๆ ตามข้อเท็จจริง และแก้ตรงนั้น แก้ตรงข้อเท็จจริง ไม่ใช่ไปหาวิธีที่จะแก้ง้าง. แต่มันก็ได้ผล แก้ง้างแล้วมาได้ผลที่ถั่วกะงา อิกาก็คายออกมา มันมันได้ผล. เด็กสมัยใหม่จะบอกว่าเด็กสมัยโน้นฟลุคมากที่ทำให้ได้ผล. แต่สมัยนี้มันไม่ได้ผล ส่วนมากคนสมัยนี้ทำอะไรไม่ค่อยได้ผลอยู่อย่างหนึ่ง ก็เพราะว่าพูดคนละทางกัน เรื่องราวเป็นอย่างไรไม่พูดตรงจุดนั้น แล้วลงท้าย ใครเอาหัวชนฝา ก็ชนะไป แต่ที่จริงมันไม่ดี มันไม่ถูก.”^๒

จากนิทานข้างต้นเป็นคำสอนของพระองค์ท่านในเรื่องของการแก้ปัญหาให้ตรงจุดซึ่งเป็นเรื่องหนึ่งที่เป็นหลักการสำคัญ ของ เศรษฐกิจพอเพียง คือ การแก้ปัญหาเศรษฐกิจให้ตรงจุด คือเป็นการแก้ปัญหาระดับพื้นฐานของประเทศให้มีการดำรงชีวิตที่ “พออยู่พอกิน” ก่อน เมื่อภาวะเศรษฐกิจโดยเริ่มฟื้นตัวแล้ว จึงเริ่มดำเนินการ แก้ไขปัญหาต่างๆ ในระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจมหภาค การเงิน การคลัง การค้ากับต่างประเทศ เป้าหมายของการแก้ปัญหาควรอยู่ที่ การเติบโตของเศรษฐกิจควรเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป มีความพออยู่พอกิน และมีความสงบ ดังจะได้บัญญัติพระราชดำรัสในเรื่องนี้ ความว่า

“ทั้งนี้ คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่สมัยใหม่. แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่

^๒ “พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องขยายกะตาดปลุกถั่วปลุกงา”. พระราชดำรัส (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้ง), พระราชทานแก่คณะกรรมการมูลนิธิราชประชาสมาสัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ณ ศาลาศาลาอัยยิก สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต, พระราชดำรัส วันศุกร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๕, หน้า ๔๑-๔๕.

แบบพออยู่พอกิน. ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรื่องอย่างยอด แต่ว่ามีควมพออยู่พอกิน มีความสงบ. เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ ประเทศต่างๆ ในโลกนี้กำลังตก กำลังแย่ กำลังยุ่ง เพราะแสวงหาความยิ่งยวดทั้งในอำนาจ ทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม ทางลัทธิ ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งถือว่ามีความคิด และมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้อื่นๆซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพออยู่ พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล^๑

...คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ในกาลานี้ เมื่อ เท่าไหร่ 20 24 ปีเมื่อปีพ.ศ. 2517. 2517ถึง2541 นี้ก็ 24ปีใช้ใหม่. วันนั้น ได้พูดว่าเราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง. ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกิน ก็ใช้ได้. ยิ่งถ้าทั้งประเทศมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน. บางคนมีมาก บางคนไม่มีเลย. สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน สมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน. จึงต้องมีนโยบายที่จะต้องทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้. ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ. แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ. อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างหนึ่งของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง.เมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปล ในใจ แล้วก็ได้พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self-sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้ กว้างขวางกว่า Self-sufficiency. คือ Self-sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)...

...แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอกีเพียงพอ เพียงนี้ก็พอดังนั่นเอง. คนเราถ้าพอใจ ในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย. ถ้าทุกประเทศมีความคิด –อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ- มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข. พอเพียงนี้

^๑ “พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆที่เข้าเฝ้า ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯพระราชวังดุสิต, ”พระราชดำรัส (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง), วันพุธที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗, หน้า ๑๓.

อาจมีมาก อาจจะมีของหรรหาก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น. ต้องให้พอประมาณตาม
อรรถภาพ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”^๑

จากพระราชดำรัสข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงแนะนำพสกนิกร ถึง
การเข้าในระบบของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเริ่มที่ความคิด โดยทรงแนะนำให้ทุกคนมีความคิดว่าพอ
ให้พอใจในความต้องการของตนเอง คือพอในความต้องการของตนเอง ไม่โลภจนเกินไป เรา
ความคิดเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำ ถ้าคิดให้เกิดปัญหา เช่น โลก จะนำไปสู่การกระทำที่เบียด
เบียนผู้อื่นด้วย ดังนั้นจึงต้องเริ่มความคิดที่ดีที่ถูกต้อง ที่จะไม่เบียดเบียนและเอาเปรียบผู้อื่น ซึ่ง
เป็นบทเบื้องต้นของการแก้ปัญหา จากนั้นจึงขยายความ”พอเพียง”นี้ออกไปในวงกว้าง ไม่ว่าจะ
เป็นในส่วนของครอบครัว สังคม ประเทศชาติ ซึ่งถือเป็นแนวความคิดที่ครอบคลุมในวงกว้างกว่า
เศรษฐกิจกระแสหลักที่นึกถึงแต่ตนเองหรือปัจเจกบุคคลเป็นพื้นฐาน นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรง อธิบายเพิ่มเติม โดยทรงยกตัวอย่างเรื่องความพอเพียงทางความคิดดังนี้

“เคยพูดว่า ท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ตรงนี้ ถ้าอยากจะ ไปนั่งบนเก้าอี้ของผู้ที่อยู่ข้างๆ เช่นนี้
ไม่พอเพียง และทำไม่ได้. ถ้าอยากนั่งอย่างนั้นก็เคียดกร้อนกันแน่ เพราะว่าอี๊ดอัด จะทำให้
ทะเลาะกัน เมื่อทะเลาะกันก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย ฉะนั้นควรปฏิบัติสิ่งที่พอเพียง. ทาง
ความคิดก็เหมือนกัน ไม่ใช่ทางกายเท่านั้น ถ้าใครมีความคิดอย่างหนึ่ง และต้องการบังคับให้
คนอื่นคิดอย่างเดียวกับตัว ซึ่งอาจจะเป็นความคิดที่ไม่ถูก ก็ไม่สมควรทำ. ปฏิบัติอย่างนี้ก็ไม่ใช่
การปฏิบัติแบบพอเพียง. ความพอเพียงในความคิดก็คือ แสดงความคิดของตัวเอง ความเห็นของ
ตัว แล้วปล่อยให้คนอื่นพูดบ้าง และมาพิจารณาว่าที่เขาพูด กับที่เราพูด อันไหนพอเพียง อัน
ไหนเข้าเรื่อง. ถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข เพราะว่าถ้าพูด โดยที่ไม่รู้เรื่องกัน ก็จะกลายเป็นการ
ทะเลาะกัน. จากการทะเลาะกันด้วยวาจาก็กลายเป็นการทะเลาะด้วยกาย ในที่สุดก็นำไปสู่
ความเสียหาย เสียหายแก่ผู้ที่เป็นตัวละครทั้งสองคน. ถ้าเป็นหมูก็เลยเป็นการตีกันอย่างรุนแรง
ได้ ซึ่งจะทำให้คนอื่นอีกมากเคียดกร้อน”^๒

การมองโลกแบบใจที่กว้างเพื่อที่สามารถรับฟังผู้อื่นได้ก็เป็นพื้นฐานที่สำคัญของระบบ
เศรษฐกิจพอเพียง เพราะคนส่วนใหญ่ก็นั้นมักพอใจที่เป็นผู้พูด แต่จะไม่ค่อยใส่ใจนักเมื่อต้องเป็นผู้
ฟัง และนี่คือการยกระดับจิตใจของตนเองให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราโดยการ “ฟัง” คนอื่นพูด ซึ่ง
เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญยิ่ง เมื่อมีความเข้าใจกัน การแก้ปัญหาก็จะตรงจุดจะไม่มี ความ

^๑ “พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้า ถวายชัยมงคล
เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต”. พระราชดำรัส
(กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง), วันศุกร์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑, หน้า ๑๑-๑๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

เดือดร้อนเกิดขึ้นในภายหลัง เมื่อเริ่มต้นความคิดที่พอเพียงแล้วจากนั้นจึงนำไปสู่การปฏิบัติที่พอเพียงซึ่งต้องอาศัยหลักปฏิบัติที่จะส่งเสริมให้การดำเนินการได้รับผลสำเร็จยิ่งขึ้นซึ่งในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาอธิบายเพิ่มเติมดังนี้

“...วันนี้ ท่านทั้งหลายอาจอึดอัดใจ เพราะทางเจ้าหน้าที่ได้ขำแล้วย้ำอีกว่าห้ามนำสิ่งของมาให้ เป็นของขวัญ ห้ามเค็ดขาด แม้มดอกไม้ดอกเดียวก็ไม่ได้ ใบไม้เหี่ยวหนึ่งใบไม่ได้ เพราะเหตุว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีความจำเป็น ถ้าแต่ละคนทำหน้าที่ ทั้งในหน้าที่ที่มี ทั้งหน้าที่ที่ได้ตั้งไว้กับตัว หรืออาชีพ ทั้งในหน้าที่ที่มีในทางที่เป็นคนไทย เป็นมนุษย์ ที่จะต้องมีความเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน ถ้ามีความคิดที่เที่ยงตรง ที่มีเหตุผล – ไม่ได้หมายความว่า จะต้องเห็นด้วยเห็นพ้องกันเสมอ ไม่ได้หมายความว่า ถ้าใครพูดอะไรไปจะต้องถือว่าใช่แล้วยกมือลือกันแบบที่เขาลือกันในสภา- มีความคิดความเห็นต่างกันได้ แต่ถ้าพูดกันด้วยเหตุผลแล้ว ไม่ใช่มีฉันทิฐคือ ไม่ถือเอาเหตุผลลับๆ ล่อๆ มาใช้ เชื่อว่าเราอยู่ด้วยกันได้อย่างดี

แต่โดยมากที่เกิดเรื่องขึ้นมาในระยะนี้ ก็เพราะว่ามีความคิดที่ไม่ถูกต้อง. อย่างสิ่งหนึ่งเพื่ออีกสิ่งหนึ่ง อย่างความดีเพื่อความไม่ดี อย่างผลประโยชน์ของคนหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง อย่างผู้ที่ดูน่าสงสารเพื่ออำนาจของตน อย่างทฤษฎีต่างๆ เพื่อทฤษฎีของตนและความยิ่งใหญ่ของตน ยิ่งใหญ่นั้นไม่ใช่ยิ่งใหญ่ในทางอำนาจบริหาร หรืออำนาจเงินเท่านั้นเอง ยิ่งใหญ่ในทางอำนาจที่ว่าทฤษฎีของตัวเองเป็นใหญ่ และถูกต้อง. ถ้าท่านทั้งหลายช่วยกันคิดช่วยกันทำ – แม้จะมีการเถียงกันบ้างก็เถียงกัน แต่เถียงกันด้วยรากฐานของเหตุผล และเมตตาซึ่งกันและกัน – และสิ่งที่สูงสุดคือประโยชน์ร่วมกัน คือความพอมิพอกินพอดูอยู่ปลอดภัยของประเทศชาติ...^๕

...ความจริง ของขวัญที่ท่านให้ นั้น มีแบ่งเป็น ๓ ประเภท หรือมากกว่า. ประเภทหนึ่งก็เป็นดอกไม้ เป็นสิ่งของซึ่งเห็นได้ และเป็นวัตถุที่จะใช้ได้ ในเวลานี้และนำไปใช้ได้. ของขวัญ อีกประเภทหนึ่ง คือเจตนาดีที่ท่านทั้งหลายได้ตั้งจิตอธิฐาน เป็นพรที่ให้มา. และที่ท่านทั้งหลายได้ตั้งใจที่จะปฏิบัติงานอย่างดี. ของขวัญอันนี้แบ่งเป็นสองอย่าง...อย่างหนึ่ง คืองานที่ท่านทำเป็นประจำของแต่ละคน. แต่ละคนก็มีหน้าที่ที่จะปฏิบัติ: นของตนที่เรียกว่าอาชีพของตน. ถ้าทำดีก็เป็นสิ่งที่น่าชื่นชมและน่าปลาบปลื้มใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง เพราะว่าถ้าใครทำงานดี ก็ได้รับชมเชย ได้รับความก้าวหน้า. และในเวลาเดียวกัน ถ้าทำดีก็เท่ากับได้ช่วยให้กิจการที่ท่านทำ มีความเจริญขึ้น. และถ้ากิจการที่ท่านทำมีความเจริญในทางที่ชอบ ก็ทำให้ส่วน

^๕ “พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะผู้แทนสมาคม องค์การเกี่ยวกับศาสนา ครูนักเรียน โรงเรียนต่างๆ นักศึกษามหาวิทยาลัยที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต”, พระราชดำรัส (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง) วันพุธที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗, หน้า ๑๓.

รวมของชาติบ้านเมืองมีความก้าวหน้าด้วยดีจะนั้น ทุกคนที่ทำหน้าที่ตามอาชีพของตน หรือตามหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ อย่างเสียสละ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น ก็เป็นสิ่งที่ดีที่สร้างเสริมความดีแก่ประเทศชาติในตัว. อย่างที่สองคืองานที่คนทำนอกเหนือจากหน้าที่การงานที่มีอยู่ คืองานที่เอื้อเพื่อคนอื่น งานที่จะสร้างสรรค์คิดค้นอะไรที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ จะโดยตรงหรือโดยอ้อมนั้นก็เป็นที่สมควรจะทำ. ไม่ให้งานประจําวันเสียไป ตรงข้าม ส่งเสริมให้งานประจําวันดีขึ้น ส่งเสริมให้อยู่ดีกินดีขึ้น มีจิตใจที่มุ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จิตใจที่มุ่งเพื่อให้เกิดความสามัคคีขึ้น อันนี้เป็นสิ่งที่เท่ากับเป็นของขวัญที่นำมาให้อีกประการหนึ่ง...

...นี่กว่าชีวิตคนเรานั้นสั้น. ทำไมเราจะริเริ่มที่จะทำดีตอนนี้ และจะได้ประโยชน์อะไร. อาจเพราะว่าเรานึกว่าเดี๋ยวนี้ ประเทศชาติของเรามีความปั่นป่วน แ่นอนอน มีอันตรายคุกคามจากทุกทิศ ทั้งภายนอกและภายใน. กำลังรู้สึกกันว่าเมืองไทยนี้ชักจะมีอันตราย จนกระทั่งมีบางคนเล้าลือกันว่า เก็บกระเป๋า ขาของ ไปต่างประเทศเสียแล้วก็มี. แต่ท่านพวกนั้นที่เก็บของขาของ หนีออกจากประเทศ เพราะนึกว่าเมืองไทยมันเต็มทนแล้ว กลับไปเจอเขาริบของ ในประเทศโน้นที่ไปอาศัยเขา. หาว่าเมืองไทยนี้หน้าอยู่. ชาวต่างประเทศที่อยู่ต่างประเทศ ในเมืองที่เป็นอารยประเทศ เป็นประเทศที่ศิวิไลซ์ ประเทศที่ก้าวหน้าแล้ว เขาอยู่ไม่ได้ เขาขอมายู่เมืองไทย ขอมาดังรกรากที่เมืองไทยนี้ ก็มีประเทศไทยนี้ทำไมยังอยู่ได้ ก็เพราะพวกเราทุกคนสร้างความคิด คือ ปฏิบัติในสิ่งที่สุจริต โดยบริสุทธิ์และตั้งใจดี. อาจมีผิดพลาดบ้าง แต่ทำไมไม่ได้ตั้งใจผิดพลาด ตั้งใจทำดี. ก็เป็นการสร้างกำลังของบ้านเมืองให้ทนทาน เป็นเหมือนการฉีดยาป้องกันโรค. เราต้องฉีดยาป้องกันโรคไว้ก่อน จึงจะได้ผล. หมอกก็ทราบดี ถ้าเราฉีดยา ต้องให้ครบโดส ถึงจะป้องกันโรคภัยไข้เจ็บได้. การป้องกันให้ครบโดส เราต้องทำในสิ่งที่ดีที่ชอบตลอดไป เป็นเวลานาน อาจน่าเบื่อ แต่แม้กระนั้นอย่าเพิ่งท้อใจ บางทีเราทำตลอดชีวิตแล้ว ก็ยังไม่พอ. แต่ทำไมเมืองไทยยังอยู่ได้ ก็เพราะว่าบรรพบุรุษของเราทำมาเป็นแรมปี เป็นร้อยๆ ปี ทำมาด้วยความสุจริตใจ. ตามที่เราอยู่ในประวัติศาสตร์ ว่านักรบไทยได้ป้องกันประเทศให้อยู่. นักปกครองไทยได้ป้องกันเมืองไทยให้อยู่ได้ ให้ตกทอดมาถึงเรานั้น ท่านได้ทำมาด้วยความตั้งใจให้เป็นมรดกตกทอด. มรดกนี้ คำที่ถูกต้อง คือเป็น “บารมี” ได้สร้างบารมีตั้งแต่โบราณกาลมา สะสมมาเรื่อย ทำในสิ่งที่ถูกต้อง เมืองไทยถึงยังอยู่ได้...

...เปรียบเทียบมาหลายอย่างแล้ว. เชื่อว่าท่านทั้งหลายควรจะเข้าใจในจิตใจของท่าน. จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ จะเป็นนายธนาคาร หรือจะเป็นอาจารย์ จะเป็นตำรวจทหาร หรือพลเรือน จะเป็นอุตสาหกรรมหรือกรรมกร หรือจะเป็นคณะบุคคล จะเป็นนักสังคม

สงเคราะห์ หรือเป็นกสิกร ทุกคนต้องทำ ทำให้ถูกต้อง เข้าใจตามที่พูด ตามความคิดที่ตนมี... ไม่ได้หมายความว่า ผู้ที่ฟังและไปพิจารณาจะ ต้องฟังแล้วก็ไปบังคับใจว่า เพราะได้รับคำสั่งมาอย่างนี้ หรือ ได้รับคำพูดมาอย่างนี้ ต้องทำตามนี้. เอาไปย่อย เอาไปคิดตามความคิดที่ตนมี.

บางคนในที่นี้ก็เป็นชาวพุทธ บางคนก็เป็นชาวมุสลิม บางคนก็เป็นชาวคริสต์ บางคนก็เป็นชาวฮินดู นับถือศาสนาต่างๆกัน. ไปดูคัมภีร์ศาสนาของแต่ละท่าน คนใดที่ไม่มีศาสนาก็ไปคิด ได้ตามตำราการเมือง ตามตำรารัฐศาสตร์ ตามตำราจิตวิทยา หรือตามตำราใดๆที่นับถือ แล้วจะได้คำตอบ. จะเข้าใจว่าต้องทำอะไร อย่างไร. เรามีบ้านเมืองแล้ว เราต้องรักษาไม่ใช่ทำลาย. ใครอยากทำลายบ้านเมืองก็เชิญทำลาย เราสู้. ผู้ที่จะทำลายระวางคือผู้ที่อยากทำลาย ไม่ว่าจะอยากทำลายเพื่ออะไร แต่เขาก็ทำลายตัวเอง. นำสงสารส่วนมากเขาทำลายตัวเอง เท่าที่ไปดูประวัติศาสตร์ ไปดูเรื่องราวที่ผ่านมา ดูก็เห็นว่าทำลายตัวเองเท่านั้นเอง นำสงสาร. ฉะนั้น ก็ให้ไปคิดดู ในคำพูดที่พูดไป. ไม่ใช่ว่าจะอ้างตัวว่าอยากจะทำสงสาร อยากให้แต่ละท่านสั่งสอนตัวเอง อยากให้แต่ละคนคิดของตัวเอง”...^๖

นอกจากนี้แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงยังต้องประกอบด้วย การรู้จักและปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี การเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ คือเป็นผู้ที่มีความคิดที่นำไปสู่การกระทำที่ถูกต้อง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น มีความสามัคคีกัน มีความเมตตา เสียสละ และมีจิตใจที่นึกถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณธรรมที่นึกถึงทั้งให้ตนเองทำความดี และผลดีที่เกิดขึ้นนั้น ก็เกิดขึ้นทั้งกับตนเองและแผ่นดินในที่สุด

จะเห็นได้ว่าในขณะที่หลักการของเศรษฐกิจกระแสหลักนั้นในที่สุดแล้วค่านึงเพียงการเอารัดเอาเปรียบของผู้ที่มีโอกาสทางธุรกิจสูงกว่า แต่หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นกลับมีแนวทางที่กว้างกว่าคือ การคำนึงถึงการกระจายรายได้ และผลประโยชน์ของคนส่วนรวม ซึ่งจะย้อนกลับมาสู่ตนเองในที่สุด ดังจะได้เชิญเชิญพระราชดำรัส ความว่า

“...อาจจะนึกว่าพูดแต่ให้ทำประโยชน์ต่อส่วนรวมเท่านั้น. ใช่แล้ว ต้องทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพราะเหตุว่าประโยชน์ส่วนรวมนี้ เป็นประโยชน์ส่วนตัว. แต่ละคนต้องการให้ประโยชน์ส่วนตัวสำเร็จ คือมีความพอใจนี้เอง แต่ว่าถ้าไม่คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม ก็ไม่ได้ประโยชน์ส่วนตัว เพราะถ้าส่วนรวมไม่ได้รับประโยชน์ ส่วนตัวพังแน่.

^๖ “พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ”. พระราชดำรัส (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง) พระราชวังดุสิต วันพุธที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๘ , หน้า ๒๓-๔๓.

นี่เป็นข้อที่สำคัญ ฉะนั้นความรู้หรือข้อสังเกต อันนี้เป็นจุดสำคัญมาก ที่จะต้องทำความเข้าใจกับตัวเอง ว่าประโยชน์ส่วนตัวนั้น คือประโยชน์ส่วนรวม หรือจะว่าประโยชน์ส่วนรวมคือประโยชน์ส่วนตัว. พุคกลับกันได้ คำบางคำพุดกลับกันไม่ได้ แต่คำนี้พุดกลับกันได้ ประโยชน์ส่วนรวมคือประโยชน์ส่วนตัว ประโยชน์ส่วนตัวคือประโยชน์ส่วนรวม. นี่เป็นข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่ง”^๑

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มิได้ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะพระราชทานแนวคิดเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังทรงพระราชทานเพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับแก้ปัญหาเฉพาะของสังคมไทย คือ

ก. แก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบท ที่ตรงจุด คือ ให้ออกอยู่พอกิน ก่อน แม้ว่าจะมีรายได้เพียงเล็กน้อยก็สามารถอยู่ได้โดยการทำการเกษตรจากแปลงเกษตรผสมผสาน ในระบบของทฤษฎีใหม่

ข. แก้ปัญหาการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดช่องว่าง ด้านรายได้ ของคนรวยจำนวนไม่มาก กับ คนยากจนที่เป็นคนส่วนใหญ่ โดยการก่อตั้งมูลนิธิต่างๆ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เช่น มูลนิธิราชประชาสมาศัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ มูลนิธิชัยพัฒนาโดยก่อตั้งเมื่อ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๓๑ เป็นต้น

ค. แก้ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ อันเกิดมาจากการพัฒนาแบบทุนนิยม ในเรื่องดังกล่าว ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ได้อธิบายถึงปัญหาในเรื่องนี้ไว้ดังนี้ คือ

“ในทฤษฎีการพัฒนาประเทศ (ที่มาจากนักวิชาการ โลกตะวันตก) เรามักจะพบเสมอว่า การพัฒนา คือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเกิดขึ้น ได้ต้องมี การเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมีการย้ำว่า สังคมที่ทันสมัยคือสังคมอุตสาหกรรมแบบตะวันตก ถ้าโลกที่สามต้องการความทันสมัย ก็ต้องเดินตามแนวทางของตะวันตก ความคิดนี้ได้เข้ามารอบงำการวางแผนนโยบายของประเทศใน โลกที่สาม รวมทั้งประเทศไทยด้วย และจนบัดนี้ การครอบงำนี้ก็ยังคงอยู่ โดยสรุปในรูปแบบจำลองได้ดังนี้

๑. การพัฒนาอุตสาหกรรมตะวันตกมีผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศของโลก ความรุนแรงของปัญหาประชากรยังไม่เท่ากับการพัฒนาแบบตะวันตก

๒. ประชากรแต่ละคนในโลกอุตสาหกรรมตะวันตกมีส่วนทำให้โลกมีสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ และสร้างแรงกดดันให้แก่ทรัพยากรของโลก ในอัตราที่สูงมาก (ประมาณ

^๑ “พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ”, พระราชดำรัส (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง) พระราชวังดุสิต วันอาทิตย์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๐, หน้า ๑๕.

20-50 เท่า ของแรงกดดันที่มาจากประชากรใน โลกที่สาม) ทั้งนี้ ในระบบเศรษฐกิจการผลิตและการบริโภคของโลกตะวันตกมีการใช้ทรัพยากรและพลังงานฟุ่มเฟือยมากเกินไป

๓. การพัฒนาอุตสาหกรรมของโลกที่สามที่มีประชากรหนาแน่น รวมทั้งการสร้างสังคมแบบจำลองตะวันตก จะช่วยเร่งให้มีการบริโภคสินค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ แรงกดดันที่มีต่อทรัพยากรโลก รวมทั้งสิ่งแวดล้อมเป็นพิษจะเพิ่มอีก 10 เท่า

ขณะนี้การทำลายล้างระบบนิเวศน์ได้เกิดขึ้นแล้วในอากาศ น้ำ มหาสมุทร อย่างกว้างขวาง การพัฒนาอุตสาหกรรมแบบตะวันตกที่แผ่กระจายทั่วโลก ย่อมก่อให้เกิดวิกฤตการณ์อย่างแน่นอนในอนาคตอันใกล้^๔

จากข้อความข้างต้นนี้ทำให้เราได้ทราบว่า ระบบนิเวศน์ที่กำลังเสื่อมสภาพนี้เกิดจากการที่ใช้ทรัพยากรไปในการผลิตอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่สมดุลกับการผลิตทรัพยากรทดแทน ซึ่งในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระราชทานพระราชดำรัสดังนี้

“ถ้าจะแนะนำก็แนะนำได้ ต้องทำ แบบคนจน ถ้าเราไม่เป็นประเทศร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เราไม่อยากจะก้าวหน้า เพราะถ้าเป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก ก็มีแต่จะถอยหลัง ประเทศเหล่านั้นที่เป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลัง และถอยหลังอย่างน่ากลัว แต่ถ้าเรามีการบริหารที่เรียกว่า แบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสำนึกขึ้นแหละ คือเมตตา กัน ก็จะอยู่ได้ตลอด ไป คนที่ทำงานตามวิชาการ จะต้องดูตำรา ในหน้าสุดท้ายเขาบอก “อนาคตยังมี” แต่ไม่บอกว่าจะทำอะไร ก็ต้องปิดเล่ม คือ ปิดตำรา ปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอะไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกใหม่ เปิดหน้าแรก ก็เริ่มต้นใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง แต่ถ้าเราใช้ตำราแบบคนจน ใช้ความอะลุ่มอล่วยกัน ตำรานั้นไม่จบ เราจะก้าวหน้า “เรื่อยๆ”^๕

จากพระราชดำรัสดังกล่าว ทำให้ได้หลักการที่เกี่ยวกับการจัดการโดยรวมทั้งด้านนิเวศน์คือ ดำเนินการโดยความ “มีเมตตา” ต่อสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและก่อ

^๔ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, เศรษฐศาสตร์สีเขียวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒-๑๓ .

^๕ “พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต”. พระราชดำรัส (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้ง) วันพุธที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔, หน้า ๒๑.

ให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมๆไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อมต่างๆไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรใต้ดิน แร่ธาตุต่างๆ พื้นแผ่นดิน ภูเขา ป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร ตลอดจนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการทดแทน และรักษาให้คงเดิมเช่น ป่าไม้และแม่น้ำลำคลอง ด้วยหลักของความเมตตาที่มีต่อกันและกันของมนุษย์ต่อธรรมชาติ จะสามารถทำให้ธรรมชาติคงอยู่กับมนุษย์ไปได้ยาวนานๆ

จากพระราชดำรัสข้างต้น จะได้นำมาประมวลสรุปลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

๑. การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือความยากจน ความยากลำบากในความไม่พอเพียงของการครองชีพ ให้สามารถมีปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ เกิดความพอเพียงในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน อิ่มชูตนเองได้ จากการดำเนินการตามแนวทางทฤษฎีใหม่
๒. มีลักษณะที่จะให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในลักษณะการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการลงทุนในลักษณะที่พึ่งตนเอง ตามความสามารถที่มีโดยไม่ต้องกู้ เน้นความเข้มข้นในการใช้แรงงาน และต้นทุนในการขนส่งต่ำ
๓. ไม่สนใจในปริมาณของทรัพย์สิน แต่เน้นในลักษณะที่มีความสุข เป็นความพอประมาณที่มีเหตุผล ที่จะไม่เดือดร้อน และ เบียดเบียนผู้อื่น
๔. ต้องมีความคิดที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานโดยจะสอดคล้องกับการดำเนินการตามคำสอนในพุทธศาสนา เรื่อง มรรคแปด คิดดี ทำดี พูดดี มีสติ เกิดปัญญา นำไปสู่ที่ตั้งงาม ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
๕. คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งจะเป็นผลดีมาสู่ตนในที่สุด

เศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีแนวทางปฏิบัติให้ปรากฏเป็นผลสำเร็จในแนวทางที่เรียกว่าทฤษฎีใหม่ โดยมีลำดับขั้นตอนดังจะแสดงในหัวข้อต่อไป

๓.๒ ทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่เป็นการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม ในชั้นแรกกล่าวหมายถึงวิธีการ “ลงมือกระทำ” เพื่อแก้ปัญหาให้กับเกษตรกร เป็นพวกแรก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสดังนี้ คือ

“ทฤษฎีใหม่เกิดขึ้นมาอย่างไร ก็มาจากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการปฏิบัติของคนอื่นด้วยตั้งแต่ต้น. ทฤษฎีใหม่นี้ ความจริงทางราชการ ได้ปฏิบัติมาหลายปีแล้ว. ก่อนที่เกิดเป็นทฤษฎีใหม่ตามที่เรียกว่าทฤษฎีใหม่ในพระราชดำริ คือ การพัฒนาทางการเกษตร โดยเฉพาะปลูกหลายอย่างในที่เดียวกัน หรือปลูกพืชหมุนเวียนกัน อย่างเช่นเขาปลูกข้าว หลังจากฤดูกาลข้าว เขาก็ปลูกถั่ว อย่างนี้เป็นทฤษฎีใหม่แล้ว แต่ไม่มีใครบอกว่าเป็นทฤษฎี ก็เลยได้เห็นว่าใช้คำว่า ทฤษฎีใหม่. นี่เป็นความคิดขึ้นมา และยอมรับกันว่าเป็น

ทฤษฎี. เมื่อยอมรับกันว่าเป็นทฤษฎี ก็ไปปฏิบัติต่อได้. ที่เริ่มทำทฤษฎีใหม่นี้ ก่อนที่จะได้เรียกว่าเป็นทฤษฎีก็ทำที่สระบุรี. ที่นั่น ได้ไปหาซื้อที่ 15 ไร่ ซึ่งคุณภาพไม่ดี เงินที่ซื้อ 15 ไร่นั้น ส่วนหนึ่งเป็นเงินส่วนตัว อันนี้ส่วนตัวแท้ๆ ไม่ได้ไปเบิกจากงบประมาณแผ่นดิน หรือจากที่อื่น. เป็นเงินส่วนตัวที่เก็บอยู่เป็นเงินสด จนมีคนลือว่าเป็นเศรษฐีเงินสด ไม่ได้เป็นเศรษฐีที่ไปลงทุนกินดอกเบี้ย บางคนเขาตำหนิว่าทำไมเก็บเงินสด เก็บเงินสดไว้ในกระเป๋เอาไว้ในห้อง ไม่ได้เอาไปไว้ที่ธนาคาร หรือบริษัทหลักทรัพย์ คนเขาก็บอกว่า การเก็บเอาไว้อย่างนั้น ไม่ถูกหลักเศรษฐกิจ ก็เลยเอาเงินเช่นนั้น ไปซื้อที่ดิน.

คนอื่นที่เห็นดีในการ ไปซื้อที่ดินเพื่อที่จะทดลองก็มาสมทบทุน เป็นเอกชน เป็นเพื่อนเป็นฝูง. ไปซื้อ 15 ไร่ และคนที่ เป็นเจ้าหน้าที่ทั้งฝ่ายจังหวัด ทั้งฝ่ายกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรฯ ก็ได้ร่วมไปทำ. ก็บอกว่าให้ไปขุดสระ เพราะที่นี้ยังไม่มีน้ำ. คนที่ขายที่นั่นเขาบอกว่ามีบริษัทหนึ่งเข้ามาแล้วนี่ จะมาขอซื้อ แต่ก็มีเงื่อนไขว่า ถ้าหาน้ำได้เขาจะซื้อ. ปรากฏว่าเขาขุด แล้วหาน้ำไม่ได้. อันนี้ก็แปลกเพราะว่าเมื่อซื้อที่ซึ่งห่างจากที่ที่บริษัทนั้นเคยจะมาซื้อเพียงประมาณ 200-300 เมตร เราไปขุดมีน้ำ. เรียกว่าเราดวงดี ขุดมีน้ำได้เมื่อมีน้ำแล้ว ก็สามารที่จะนำน้ำนั้นมาทำการเพาะปลูกตลอดปี เลี้ยงปลาได้ เลี้ยงใช้ที่ 15 ไร่นี้มาปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกต้นไม้ ดันไม้ผล ปลูกสมุนไพร ก็มี และการเลี้ยงปศุสัตว์ ทั้งหมดนี้ในที่ 15 ไร่นี้. คนก็บอก แหม! ในที่แคบอย่างนี้ ทำได้ทุกอย่าง เมื่อทำไปปีหนึ่งก็ได้ผล. ผลผลิตนั้น ได้ให้นักเรียนที่โรงเรียนวัด และที่เหลือกก็ยังขายไปได้กำไร 20,000บาท

แต่ที่บอกว่าการทำนี้ไม่ได้ทำเองแท้ เพียงแต่พูดไปว่า มีทฤษฎีทำอย่างนั้นๆ. คนที่ทำก็คือข้าราชการ และคนอื่นเข้ามาช่วยทำหมายความว่าต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ราชการ คนงานและนักวิชาการต่างๆ. แต่อย่างไรก็ตามเขาไม่ค่อยคิดว่าจะทำในที่ 15 ไร่ที่แห้งแล้งแบบนี้ได้ แต่ก็ทำได้...^{๑๑}

จากพระราชดำรัสดังกล่าว ทำให้เราได้ทราบว่ามีวิธีการที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ได้ตลอดปีในเนื้อที่การเกษตรอันจำกัดได้ ต่างกับสมัยก่อน ถ้าเป็นที่ดินเพื่อการเกษตรแล้วต้องใช้ที่ดินเป็นจำนวนมากๆเป็น ร้อย เป็นพันไร่และต้องอยู่ใกล้แหล่งน้ำและมีผลผลิตปีละครั้งเท่านั้น ซึ่งถือเป็นวิธีการใหม่ในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ซึ่งถือเป็นนิมิตใหม่ของการทำการเกษตร ขั้นตอนการปฏิบัติตามแนวทางทฤษฎีใหม่นี้มีดังนี้ คือ

^{๑๑} “พระราชดำรัส พระราชทานแก่บุคคลต่างๆที่เข้าเฝ้าฯถวายชัยมงคล เนื่องใน โอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต”, พระราชดำรัส (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติ้ง) วันศุกร์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑, หน้า๑๕-๒๓.

๑. มีการจัดแบ่งที่ดินออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนเพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกรรายย่อยเนื้อที่ถือครองขนาดเล็ก ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน

๒. มีการคำนวณปริมาณน้ำกักเก็บให้เพียงพอในการเพาะปลูกตลอดปีโดยหลักวิชาการ

๓. มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบโดย ๒ ชั้นตอน ดังนี้

ชั้นที่หนึ่ง

ให้แบ่งพื้นที่ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรไทยมีเนื้อที่ถือครองประมาณ ๑๐-๑๕ ไร่ ต่อครอบครัวออกเป็น ๔ ส่วน คือ แหล่งน้ำ : นาข้าว : พืชผสมผสาน : โครงสร้างพื้นฐานในอัตราส่วน ๓๐:๓๐:๓๐:๑๐ ดังนี้

ส่วนแรก ไร่ละ ๓๐ ให้ขุดสระกักเก็บน้ำในฤดูฝนไว้เพาะปลูกและใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้งได้ตลอดปีทั้งยังใช้เลี้ยงปลาและปลูกพืชน้ำ พืชริมสระเพื่อบริโภคและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย โดยพระราชทานแนวทางการคำนวณว่าต้องมีน้ำ ๑,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อการเพาะปลูก ๑ ไร่ โดยประมาณ และบนสระน้ำ อาจสร้างเล้าไก่ เล้าหมูได้ด้วย

ส่วนที่สอง ไร่ละ ๓๐ ให้ทำนาข้าว เนื่องจากคนไทยบริโภคข้าวเป็นอาหารหลักโดยมีเกณฑ์เฉลี่ยเกษตรกรบริโภคข้าวคนละ ๒๐๐ กิโลกรัมข้าวเปลือกต่อปี เกษตรมีครอบครัวละ ๓-๔ คน ดังนั้นควรปลูกข้าว ๕ ไร่ ผลผลิตประมาณไร่ละ ๓๐ ถึง ซึ่งเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี เพื่อยึดหลักพึ่งตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ ๓ ไร่ละ ๓๐ ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ไม้ทำเชื้อเพลิง ไม้สร้างบ้าน พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพรฯ เพื่อการบริโภคและใช้สอยอย่างพอเพียง หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่ายเป็นรายได้ต่อไป

ส่วนที่ ๔ ไร่ละ ๑๐ เป็นที่อยู่อาศัยและอื่นๆ เช่น ถนน คันดิน ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเพาะเห็ด พืชผักสวนครัว เป็นต้น

หลักการดังกล่าวแล้วเป็นทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นที่ ๑ ในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว เกษตรกรก็จะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ขั้นพออยู่พอกิน และตัดค่าใช้จ่ายลงเกือบหมด มีอิสระจากสภาพปัจจัยภายนอกแล้ว และเพื่อให้มีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงควรที่จะต้องดำเนินการตามขั้นที่สอง และขั้นที่สาม ต่อไปตามลำดับดังนี้

ชั้นที่สอง

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือ ให้เกษตรกรรวมพลังในรูปกลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินการในด้าน

๑. การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ซลประทาน ฯลฯ)-เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิตโดยเริ่มตั้งแต่ ขั้นตอนเตรียมดินการหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การจัดหาหน้า และอื่นๆเพื่อการเพาะปลูก

๒. การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต)-เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่างๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุดเช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหายุ้งรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าวตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

๓. การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ)-ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตเช่น อาหารการกินต่างๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้าที่พอเพียง

๔. สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้)-แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานีนอนมัย เมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

๕. การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา)-ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

๖. สังคมและศาสนา-ชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว กิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือ จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ

ขั้นที่สาม

เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือติดต่อประสาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงินเช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคาร หรือบริษัทเอกชนจะได้ประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ

-เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)

-ธนาคาร หรือบริษัทเอกชนสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง)

-เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ เพราะ รวมกันซื้อ เป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง)

-ธนาคาร หรือบริษัทเอกชน จะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

๓.๓ ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่

จากพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานในโอกาสต่างๆ ที่ได้พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ นั้น พอจะสรุปถึงประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ได้ดังนี้

๑. ให้ประชาชนพออยู่พอกิน สมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยากและเลี้ยงตัวเองได้ ตามหลักปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง”

๒. ในหน้าแล้งน้ำมีน้อย ก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่างๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทาน

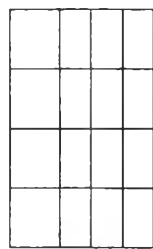
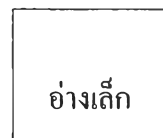
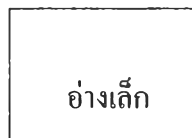
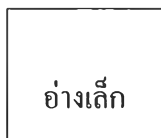
๓. ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้ก็สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้

๔. ในกรณีที่เกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากเกินไป อันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

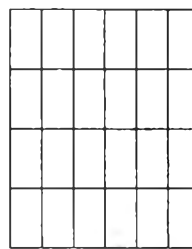
ทฤษฎีใหม่ที่ดำเนินการตามธรรมชาติอาศัยแหล่งน้ำจากน้ำฝน ประสิทธิภาพยังอยู่ในลักษณะ “หมิ่นเหม่” เพราะหากปีไหนฝนน้อย อาจไม่มีน้ำเพียงพอ ฉะนั้น การที่จะทำให้ทฤษฎีใหม่สมบูรณ์ได้นั้นคือ สระเก็บน้ำจะต้องทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถ โดยต้องมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สามารถเพิ่มเติมน้ำในสระเก็บกักน้ำให้เต็มอยู่เสมอ ดังเช่นในกรณีของการทดลองที่วัดชัยมงคลวัฒนาจังหวัดสระบุรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเสนาวิธี การดังนี้^๖

^๖ การดำเนินการเรื่อง ทฤษฎีใหม่ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

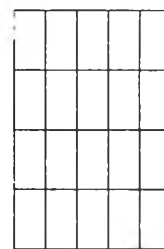
ระบบทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์ อย่างใหญ่ เต็มอย่างเล็ก อย่างเล็ก เต็มสระน้ำ

สระน้ำเกษตร

สระน้ำเกษตร

สระน้ำเกษตร

จากข้อมูลข้างต้นทำให้เราทราบว่ามันขั้นตอนต่างๆของการปฏิบัติ “ทฤษฎีใหม่” มีอย่างไรบ้าง จากวิธีการดังกล่าว ดูเหมือนว่า จะเป็นทฤษฎีที่ใครๆก็สามารถปฏิบัติตามได้ง่ายๆ พื้นที่ ที่ไหนๆในประเทศไทยก็สามารถทำได้กระนั้นหรือ ซึ่งในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงมีพระราชดำรัสไว้ดังนี้คือ

“...เมื่อเป็นทฤษฎีใหม่แล้ว ก็มาเข้าเป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง. คนที่ทำนี่ต้องไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ฟุ้งเฟ้อ. ได้เขียนไว้ในทฤษฎีนั้นว่าลำบาก เพราะผู้ที่ปฏิบัติ ต้องมีความเพียร และต้องอดทน. ไม่ใช่ทำง่ายๆ ไม่ใช่บอกว่าบอกเป็นทฤษฎีของในหลวง แล้วจะทำให้ได้สะดวก . และไม่ใช่ว่าทำได้ทุกแห่ง ต้องเลือกที่ ถ้าค่อยๆทำไป ก็จะสามารถขยายความคิดของทฤษฎีใหม่นี้ไปได้ โดยดัดแปลงทฤษฎีนี้ แล้วแต่สภาพของภูมิภาค หรืออาจจะช่วยสภาพภูมิภาค โดยหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม

ความจริงทฤษฎีใหม่ที่ปฏิบัติที่สระบุรีนั้น ได้คิดก่อนที่บัญญัติทฤษฎี. ที่สระบุรีนั้น ได้ตั้งโครงการ ก่อนที่ตั้งมูลนิธิพัฒนา. โครงการนี้เป็นคล้ายๆ โครงการแรกของมูลนิธิ

นิติและก่อนที่เขื่อนป่าสักได้เริ่มต้น. นึกว่าที่ตรงนั้นถ้าหากเขื่อนป่าสักสำเร็จ – ซึ่งเวลานี้ใกล้เสร็จแล้ว – จะสามารถนำน้ำผ่านใกล้ที่ของทฤษฎีใหม่นั้นได้. ถ้าคลองส่งน้ำผ่านมา ทฤษฎีใหม่นี้ก็จะสมบูรณ์เพราะมีโครงการรองรับไว้แล้ว. และบริเวณที่ไม่ใช่บริเวณของทฤษฎีใหม่ เป็นของชาวบ้าน และปฏิบัติแบบเดียวกับที่ของทฤษฎีใหม่ ก็จะอยู่ดีมีกินมากขึ้น ถ้าทำโครงการอะไรให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศก็สามารถจะสร้างความเจริญให้กับเขตที่ใหญ่ขึ้นได้. เขตที่ใหญ่ ลงท้ายก็จะแผ่ทั่วประเทศได้ แต่เพื่อการนี้ ต้องมีความร่วมมืออย่างดี ระหว่างทุกฝ่าย ทั้งนักวิชาการและนักปกครอง. ดังนี้ ถึงบอก ว่าเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ สองอย่างนี้จะทำความเจริญแก่ประเทศได้. แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน ต้องไม่พุดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน. ถ้าทำโดยเข้าใจกัน เชื่อว่าทุกคนจะมีความพอใจได้^{๖๖}

จากพระราชดำรัสในเรื่องทฤษฎีใหม่ และข้อมูลในรายละเอียดข้างต้นนี้ ทำให้เราได้ทราบว่า หลักการพื้นฐานของทฤษฎีใหม่ คือ การใช้สติ และปัญญาในการเลี้ยงชีพ พิจารณาให้สอดคล้องและยืดหยุ่นไปกับสภาพเศรษฐกิจ หรือสถานการณ์ในขณะนั้น เช่น แต่เดิมปลูกพืชชนิดเดียวเช่น เคยปลูกข้าวก็ปลูกแต่ข้าวช้วนาคาปี ก็มีการปรับเปลี่ยนจัดแจงที่ดินเสียใหม่ ขุดบ่อไว้เก็บน้ำ แทนการรอน้ำจากฝนธรรมชาติซึ่งเอาแน่นอนไม่ได้ เพิ่มเติมพันธุ์พืช ตลอดจนพันธุ์สัตว์ต่างๆให้มีหลากหลาย เพื่อให้พอเพื่อการบริโภคก่อน ที่เหลือจึงขาย หมุนเวียนไปได้ตลอดปี โดยมีความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคทางการเกษตรเป็นต้นฉบับสนับสนุน แต่เนื่องจาก ประเทศไทยเป็นประเทศที่อาชีพทางการเกษตรเป็นฐาน เพราะเป็นเรื่องของประชาชนส่วนใหญ่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงทรงเริ่มที่เกษตรกรก่อน ให้ฐานของประเทศอยู่ได้ก่อน ให้พื้นขึ้นมาก่อน จากนั้นจึงขยายวงให้กว้างออกไปสู่สาขาอาชีพต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน คือ ผลผลิตภัณฑ์ ราคา ผู้จัดจำหน่าย การส่งเสริมการขาย ล้วนมีส่วนที่เป็นองค์ประกอบของทฤษฎีใหม่ทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมั่นคงด้วยระบบของสหกรณ์ในชุมชนนั้น ๆ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ชุมชนยิ่งขึ้น ด้านสวัสดิการต่างๆ และด้านการศึกษา เป็นการช่วยเหลือกันและกัน ไม่ต้องอยู่โดดเดี่ยว รับภาระในครอบครัวโดยลำพัง สามารถมีเงินจ่ายค่ารักษาพยาบาลแก่สมาชิกในครอบครัว หรือ สามารถส่งบุตรหลานเรียนได้สูงๆ เมื่อชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศเริ่มฟื้นตัวและสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมั่นคงแล้ว จากความเกี่ยวพันกันของทุกสังคมในประเทศ จะส่งผลกระทบต่อ

^{๖๖} “พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต”, พระราชดำรัส (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้ง) วันศุกร์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑, หน้า ๒๗, ๓๑.

ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศฟื้นขึ้นมา ตั้งตัวได้ มีความเป็นอิสระไม่ต้องไปพึ่งกับระบบเศรษฐกิจของประเทศใดๆ เมื่อนั้นทุกคนก็จะมีความสุขที่ยั่งยืน

๓.๔ ข้อมูลภาคสนาม

จากนี้จะได้นำเสนอการลงพื้นที่ของการใช้ทฤษฎีใหม่ โดยในที่นี้ได้เลือก ศูนย์ศึกษาการพัฒนา เขานินช้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นที่ศึกษาในเชิงปฏิบัติ ดังมีรายละเอียดดังนี้^๙

การเดินทางใช้เส้นทางสายบางนา – ตราด เมื่อถึงสะพานบางปะกง ให้ชิดซ้าย เลี้ยวซ้ายเข้า จังหวัด ฉะเชิงเทรา ตรงไปเรื่อยๆ จนถึงสี่แยกแรก ให้ตรงขึ้นไป (ทางหลวง ๓๑๔) จนถึง สี่แยกที่สอง จะมีป้ายให้เลี้ยวขวาไปอำเภอพนมสารคาม พอเลี้ยวแล้วขับไปอีกประมาณ ๕๒ กม. จะเห็นป้ายศูนย์ฯ อยู่ทางขวามือเลี้ยวเข้าไปเลย

จุดแรกที่เข้าไปคือ ศูนย์ประสานงานได้สัมภาษณ์ คุณพิบูลย์รัตน์ บัวคอม เจ้าหน้าที่หน่วยงานพัฒนาที่ดิน คุณพิบูลย์รัตน์ ได้เล่าให้เราฟัง สรุปได้ดังนี้

เดิมที่มีเกษตรกรตัวอย่างอาศัยอยู่ภายใน ศูนย์ฯ แต่ในปัจจุบันนี้ได้ย้ายออกไปหมดแล้ว สาเหตุของการย้ายนั้น เนื่องมาจากว่า พออยู่ไปนานๆ (ประมาณ ๑๐ ปี ขึ้นไป) เริ่มจะไม่ยอมทำอะไร ผลผลิตเริ่มไม่คุ้มกับการที่ทางภาครัฐลงทุนให้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ที่ดิน เงินทุน พันธุ์พืช ตลอดจนเทคโนโลยีและ บุคคลากรผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร รวมถึงรายได้จากการขายผลผลิตก็ยังเป็นของเกษตรกรเอง แม้ว่าจะได้มีการพูดคุยถึงปัญหา และได้ดูที่ทำมาเป็นเวลา ๔-๕ ปีก็ตาม แต่ก็ไม่มีอะไรดีขึ้น แม้แต่ลูกหลานของเกษตรกรเอง ก็ไม่ต้องการที่จะดำเนินการต่อ จนในปัจจุบันนี้ ทางศูนย์ฯ ได้ดำเนินการในรูปแบบของแปลงสาธิต โดยดำเนินการตามแนวทางของ “ทฤษฎีใหม่” ให้คำแนะนำและอื่นๆต่อเกษตรกรเพื่อให้นำไปปฏิบัติในที่ดินของตนเอง และได้กล่าวถึงปัญหาของเกษตรกรโดยรวมว่า ถ้าทำเพื่อขายมักจะเป็นหนี้ แต่ถ้าทำเพื่อกิน ใช้งเองแล้วมักจะไม่เป็นหนี้

จากการสัมภาษณ์นี้ ทำให้เห็นปัญหา ๒ จุด คือ เรื่องแรก ทำไมเกษตรกรตัวอย่างถึงไม่ยอมทำกินต่อทุกๆที่ภาครัฐออกให้หมดทุกอย่าง รวมทั้งลูกหลานก็ไม่ทำต่อ และเรื่องที่สองคือ ถ้าทำเพื่อขายมักเป็นหนี้เสมอไปหรือเปล่า และทำไมทำเพื่อกิน ใช้งเองแล้วมักไม่เป็นหนี้

จุดที่สองที่ได้เข้าไปสัมภาษณ์ คือ บริเวณนิทรรศการ เรื่อง “หมอดิน” ซึ่งในวันนั้น มีเกษตรกรจากนอกศูนย์ฯ เข้าชมนิทรรศการ และ ฟังการบรรยายกันอย่างคับคั่ง มีการแจกพันธุ์ข้าวพันธุ์พืชต่างๆ ตลอดจนนุ้ยทั้งชีวภาพ และปุ๋ยเม็ด ผู้ที่ให้สัมภาษณ์ คือ คุณ กัลยาณี ลูกจ้างชั่วคราว ฝ่าย ทอผ้า ทอเสื่อ และจักสาน คุณ กัลยาณี เล่าให้เราฟังว่า มาอยู่ที่ศูนย์ฯ นานแล้ว ก่อนที่จะมี

^๙ ข้อมูลเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๔๖ .

ศูนย์ฯ เมื่อก่อนนี้ลำบากมาก อดมือกินมือก็ว่าได้ มาอยู่ที่นี้แล้วสบาย มีงานทำมีเงินใช้ เพียงแต่ต้องเป็นลูกจ้างชั่วคราว คุณ กัลยาณีเข้ามาในศูนย์ฯโดยการชักชวนของ หัวหน้าในศูนย์พัฒนาชุมชน ชักชวนคนที่ทำเป็นอยู่แล้วให้เข้ามาในศูนย์ฯ คุณ กัลยาณีเข้ามาแล้วหลายงาน เช่น ปลูกผัก ปลูกหญ้าแฝก เพาะชำกล้วยไม้ ปลูกข้าว ปัจจุบัน ทอเสื่อ ทอผ้าโสร่งและทอผ้าขาวม้า การลงทุนและรายได้ เป็นของศูนย์ฯ การจ้างงานเป็นไปตามงบประมาณที่จัดสรรมาในลักษณะเป็นงวดๆ ถ้าไม่มีเงินงบประมาณมา ก็ ต้องไปหางานทำนอกศูนย์ฯก่อน แล้วค่อยกลับเข้ามาใหม่เมื่อมีเงินงบประมาณมา คุณ กัลยาณี เล่าว่าคนที่ทำงานในศูนย์ฯมีทั้งลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว โดยพวกลูกจ้างประจำจะมีที่พักให้ สภาพความเป็นอยู่ในศูนย์ฯก็เหมือนชุมชนทั่วไปคือ มีเมือง มีวัด มีโรงเรียน โรงพยาบาล เข้าๆจะมีพระมาบิณฑบาต รายได้จากการทำงานได้พอสมควร มีการกู้ยืมบ้าง โดยลักษณะการให้สัมภาษณ์จะเป็นลักษณะสบายๆ เฮฮาพอสมควร แต่มีข้อที่น่าสังเกตคือ ในสภาพที่น่าจะดูสบายๆ กลับไม่มีลูกหลานที่จะสืบต่อในงานตรงนี้ ทั้งๆที่คุณกัลยาณีบอกว่า ไม่ขอไปอยู่ที่อื่น ใครจ้างแค่ไหนก็ไม่ไป และได้ทิ้งท้ายว่า ปัญหาชีวิตก็มีบ้าง บางทีท้อแท้ก็ต้องสู้เป็นธรรมดา

จากการสัมภาษณ์นี้ เห็นปัญหาที่เหมือนกันคือ ลูกหลานไม่ยอมสานต่อจากพ่อแม่ ทั้งๆที่งานที่พ่อแม่ทำนั้นมีความสะดวกสบายและสมบูรณ์ทุกอย่าง เป็นไปได้หรือไม่ว่าตัวคนยังไม่พร้อมที่จะรับ เพราะยังติดอยู่กับระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เป็นระบบทุนนิยม

ประเด็นของปัญหานั้นสามารถแยกได้ดังนี้

๑. ความคาดหวังของรัฐที่มีต่อผลผลิตของเกษตรกร มีมากกว่า ผลผลิตที่ตัวเกษตรกรเองคาดหวัง ทำให้ผลผลิตที่ออกมาไม่คุ้มการลงทุนในสายตาของรัฐ ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างผลผลิตที่ คาดหวังกับผลผลิตที่เกิดขึ้นจริง เหตุที่รัฐคาดหวังนั้น อาจเนื่องด้วยเพราะ รัฐมาจากระบบทุนนิยม ที่ถือว่าถ้ามีการลงทุนแล้ว ต้องได้ผลคุ้มค่า ต้องมีผลงานออกมาให้เป็นรูปเป็นร่าง ในขณะที่เกษตรกร ผู้เข้ามาในศูนย์ฯนั้น ไม่ได้รับรู้ถึงการลงทุนนั้นๆ คงเป็นแต่เพียงทำการเกษตรแบบเดิมๆที่ตนเองเคยทำมาแต่ปู่ย่าตาทวด คาดว่าพอมีพอใช้ไปวันๆ ถือว่าถูกทั้งคู่ แต่ไปด้วยกันไม่ได้ ดังนั้น รัฐกับเกษตรกร จึงต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันให้ชัดเจน ถึงเป้าหมายของแต่ละฝ่าย โดยรัฐต้องพยายามเข้าใจ ปุ่มหลังของเกษตรกรด้วยว่าสามารถจะรับรู้และเข้าใจได้ในระดับใด เช่นเดียวกับ ผู้ใหญ่ลี กับ ชาวบ้านนั่นเอง พร้อมทั้งต้องติดตามผลงาน และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับต้นๆ ก่อนที่ปัญหาจะลุกลามไปจนถึงขั้นต้องเชิญเกษตรกรออกจากพื้นที่ ทางที่ดีที่สุดทั้งสองฝ่ายควรมีพรหมวิหารสี่ และอิทธิบาทสี่ ให้กันและกันจะดีที่สุด

๒. ด้วยตัวระบบของเศรษฐกิจพอเพียงเอง จะสามารถทำให้ผู้ที่เข้าสู่ระบบนี้ได้รับความพึงพอใจใน ด้านรายได้เช่นเดียวกับที่ได้รับจากระบบทุนนิยมได้หรือไม่เพื่อใช้ในสิ่งที่เห็นว่าจำเป็นเช่น

การศึกษาสูงๆ หรือ การมีเงินมาก เพื่อซื้อวัตถุเพื่อความสุข ของชีวิตเช่นทีวี ตู้เย็น ฯลฯ เป็นต้น ระบบของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คือการแก้ปัญหาความไม่พอเพียงทางเศรษฐกิจ ของคนในสังคม ซึ่งมีกลุ่มคนสองกลุ่ม คือ กลุ่มคนมีเงิน และกลุ่มคนยากจน หลักการของกลุ่มคนมีเงินคือ ควรจะมี สัมมาอาชีพะ และละ เลิก ความละโมภ โลกมาก เอารัดเอาเปรียบคนที่จนกว่า เป็นต้น ส่วนใน กลุ่มของคนจนนั้น นอกจากควรปฏิบัติตามแนวทางของ “ทฤษฎีใหม่” แล้ว ควรจะ มีการให้การ ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ให้มากขึ้น เช่น ให้ช่วยเหลือตนเองให้มาก ขยันให้มากขึ้น รู้จักคิด มี ปรัชญาในการดำรงชีวิต เข้าใจความเป็นไปของชีวิตมากขึ้น มีการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆเช่นระบบส ทกรรม การใช้การตลาดให้เกิดประโยชน์ พัฒนาฝีมือ แรงงาน และผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับ ความต้องการของตลาด อดทน อย่าสู้กเอาเผากิน รู้จักอดออม ถ้าทำได้เช่นนั้นแม้ว่าจะทำกินใน ระบบของเศรษฐกิจพอเพียงก็คาดว่าจะสามารถ “มี” ในสิ่งที่ต้องการได้ แต่ควรจะมี “มี” เพื่อความจำเป็น เช่น เพื่อการศึกษาสูงๆของลูก ไม่ใช่ “มี” เพื่อการสะสมทุน

๓. มีความเป็นไปได้เพียงใด ต่อ การสานต่อของลูกหลานในการดำเนินการในระบบของ เศรษฐกิจพอเพียง และควรจะมีหลักการอย่างไรจึงจะทำได้ เพื่อให้ลูกหลานรุ่นหลังๆยึดเป็นอาชีพ ได้ พ่อแม่ควรมีความเข้าใจในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดี และชี้ให้ลูก หลานเห็นคุณค่า โดยการพร่ำสอนนั้น ต้องทำอย่างค่อยเรื้อยค่อยไป ลูกหลานก็ต้องเชื่อ และทำ ตาม เพราะต้องพึ่งพ่อแม่อยู่แล้ว

๔. อะไรควรจะเป็นเป้าหมายสูงสุดของเศรษฐกิจพอเพียง น่าจะเป็นการมีชีวิตที่พอเหมาะพอ ดี โดยต้องเข้าใจว่าจะไม่พัฒนาไปเป็นการสะสมทุน โดยผู้ที่จะเข้ามาในระบบนี้ต้องเข้าใจว่าความ รวยไม่ใช่เป้าหมาย แต่น่าจะเป็น “ความสุข” ที่ได้รับจากการมีชีวิตที่ดีขึ้น เช่นมีเวลาสำหรับ ศิลปะ และศาสนา เป็นต้น